

Hannu Rautanen ja Asko Suoranta

OTAJÄRVEN VESI- JA RANTALINNUSTO VUONNA 1990

Turun ja Porin lääninhallituksen julkaisu-
sarja nro 41/91 ISSN 0785-2150

Otajärven vesi- ja rantalinnusto vuonna 1990

Sisälllys

	sivu
Johdanto.....	3
Tutkimuskohde.....	4
Linnusto.....	4
Aikaisemmat tutkimukset.....	4
Tutkimusmenetelmät.....	6
Pesimälinnusto.....	7
Satunnaishavaintoja.....	10
Kirjallisuus.....	11

Liitteet

Kirjoittajien yhteystiedot:

Hannu Rautanen Pellonkatu 4 20 780 Kaarina puh. 921 - 431 608

Asko Suoranta Koukkarinkatu 4 C 33 20 610 Turku puh. 921 - 446 619

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry

Läntinen Rantakatu 49 - 51 20 100 Turku puh. 921 - 301 141

Johdanto

Laitilan, Kodisjoen ja Pyhärannan rajoilla sijaitsevan Otajärven kalastuskunnat yhdistivät loppusyksystä 1989 voimansa ja tekivät Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin kanssa esityksen ympäristöministeriölle Otajärvi-työryhmän perustamiseksi.

80-luvun aikana järven tila oli huonontunut. Umpeenkasvu ja yleinen rehevöityminen heijastuivat koko järven ekosysteemiin. Kaikki tavalla tai toisella järven kanssa tekemisissä olevat ihmiset näkivät omin silmin, mihin suuntaan järvi kehittyi.

Tehty esitys sai myönteisen vastaanoton ja ympäristöministeriö asetti alkuvuodesta 1990 Otajärvi-työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin järven kunnostussuunnitelman laatiminen. Ensimmäisiin tehtäviin kuului mm. järven luonnon osatekijöiden inventointi. Tämä selvitys onkin ainoa maastotyö, joka vuoden 1990 aikana tehtiin.

Otajärven linnusto laskettiin perusteellisesti vuosina 1976 ja 1977, jolloin järven arvo lintuvetenä huomattiin. Nyt oli mahdollisuus saada linnustolaskentoihin samat vastuuhenkilöt kuin silloinkin: järven eteläosan inventoinnista vastasi **Vesa Muurinen**, keskiosan **Asko Suoranta** ja pohjoisosan **Hannu Rautanen**. Heidän apunaan toimivat **Mika Hemmi-lä**, **Rauno Laine**, **Seppo Lehtonen**, **Asko Mäki-Tanila**, **Petri Nurminen**, **Veijo Peltola**, **Mikko** ja **Paavo Sallinen**.

Martti Lagerström ja **Hannu Virtanen** rengastivat järven lokkilintuja. **Markku** ja **Tapani Santamala** luovuttivat myös havaintojaan käyttömme. Inventoinnin organisoinnista vastasi Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ja sen rahoitti Turun ja Porin lääninhallitus.

Tutkimuskohde

Otajärvi sijaitsee Varsinais-Suomen ja Satakunnan rajalla Laitilan, Kodisjoen ja Pyhärannan kuntien alueella. Lähimmät ja suurimmat asutuskeskukset ovat Laitila 10 kilometrin päässä ja Rauma 16 kilometrin päässä.

Otajärvi on pinta-alaltaan 11,3 metrin vedenkorkeudella 4,4 km² ja rantaniittyineen 5,4 km². Järven suurin pituus on viisi kilometriä ja leveys 1,6 kilometriä. Rantaviivaa kertyy kaikkiaan 20,5 km, josta saarien osuus on viisi kilometriä (Kuva 1.).

Otajärven vedenpintaa on laskettu viimeksi 60-luvulla. Järven pohjoisrannan pengerryssuunnitelma sai luvan vuonna 1976. Hanke on sittemmin toteutettu 80-luvulla. Samoin on rakennettu kunnollinen pato luusuaan, jolloin on päästy kiistaa aiheuttaneista vedenkorkeusvaihteluista.

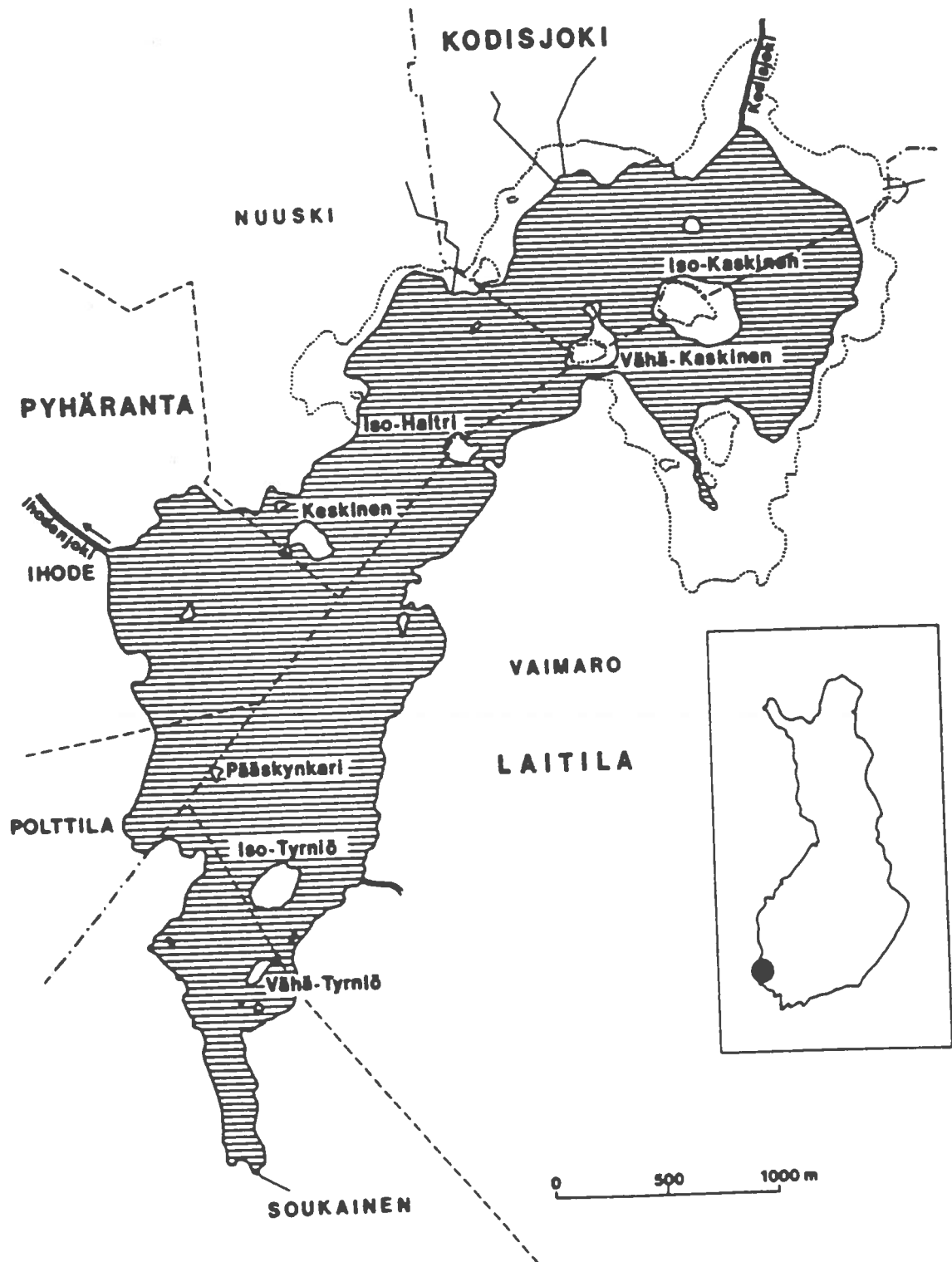
Linnusto

Aikaisemmat tutkimukset

Waaramäki (1932) on ensimmäinen ornitologi, joka on julkaissut tietoja Otajärven linnustosta. Hän mainitsee, että järvellä on vesilintuja paljon kevään ja syksyin. Muutoin hän on suullisesti arvioinut, että Otajärvi on kokonaisuutena vaatimaton lintujärvi.

Otajärvi löydettiin varsinaisesti vuosina 1976 ja 1977 suoritettujen linnustoinventointien tuloksena (**RAUTANEN** et al. 1979). Sitä ennen järvi oli ollut varsinkin sorsastajien suosima kohde. Sittemmin 1983 Otajärvi otettiin mukaan valtioneuvoston vahvistamaan lintuvesien suojeluohjelmaan kansainvälisesti arvokkaana lintuvetenä.

80-luvulla järvellä on retkeilty varsin paljon: hajahavaintoja on kertynyt runsaasti. Kattavaa linnustolaskentaa ei ole kuitenkaan suoritettu.

Kuva 1. Otajärvi, kunnan- ja kylänrajat ja nimistö.

Tutkimusmenetelmät

Linnuston laskenta-ajankohdat olivat 28.4., 5.5., 19.5. ja 2.6.. Ensimmäisen kerran järvellä käytäessä 16.4. merkittiin myös havainnot ylös. Kevään poikkeuksellinen aikaisuus vaikeutti **LINKOLAN** (1959) suosituksen noudattamista laskentojen ajankohtia määritettäessä.

Taulukko 1. Sorsien parimääräarvion perustana olevat laskennat.

Laskenta	28.4.	5.5.	19.5.
lasketut lojit	heinäsorsa telkkä punasotka	tävi isokoskelo	heinätävi lapesorsa tukkasotka isokoskelo haapana

Joka tapauksessa pesimälinnusto arvioitiin siis neljällä laskentaretkellä ja laskenta alkoi yli viikkoa aikaisemmin kuin 1976 ja 1977. Järvi oli sulana jo 16.4., kun se vuonna 1976 oli vielä vappuna jäässä. Inventointi aloitettiin aamuvarhaisella ja se kesti yleensä iltapäivään.

Otajärven suuren koon vuoksi se jaettiin kolmeen laskenta-alueeseen: etelä-, keski- ja koillisosaan. Viimemainittu laskettiin jalkaisin rantoja seuraillen ja sopivista paikoista tähystäen. Rantaniittyjen umpeutumisen ja rantapuuston takia tarkkailua jouduttiin tekemään myös puihin kiipeämällä. Erityisesti koillisosan inventointi oli 70-luvun laskentoja vaikeampaa näkemäesteiden takia. Muut osat järvestä laskettiin veneellä rantoja kierrellen ja tarvittaessa rannoilla kiikarein ja kaukoputkin tähystäen.

Jokaisella retkellä merkittiin kukin havaittu lintu sukupuolelleen määritettynä karttapohjalle. Saadut havainnot koottiin yhdistelmäkartoille, joista voitiin laatia ns. reiviirikartat, joiden avulla pesivien parien määrä on arvioitavissa. Kartoitusmenetelmä sopii hyvin uikuille ja varpuslinnuille, mutta sorsien ja lokkien arvioinnissa sen soveltaminen on vaikeampaa.

Sorsien parimäärä arvioitiin ns. reviirilintutulkintaa (SIIRA 1959) käytäen: reviirilinnuiksi katsottiin parit, yksinäiset koiraat ja pienet koirasparvet (alle neljä yksilöä). Sotkien osalta tulkinta oli seuraava: parit, parvet naaraiden mukaan ja yksinäiset koiraat, joten sotkien parimäärät eivät täysin ole vertailukelpoisia edellisten laskentojen kanssa. Telkkien pariarviointi perustui havaittuihin vanhoihin koiraisiin.

Lokkien määrä arvioitiin sekä pesälöytöjen että emolintujen perusteella. Kuikan pesintä varmistui poikuehavainnolla. Ruskosuohaukan ja kurjen parimäärät saatiin kartoitusmenetelmällä.

Nokikanat esiintyivät yleensä yksittäin ja parittain. Parvia ei havaittu. Luhtakanan parimäärä taas perustuu ääntelevien lintujen määrään. Kahlaajilla arviointikriteerinä on emojen käyttäytyminen ja varpuslinnulloja laulavat koiraat.

Laskentojen tehokkuutta arvioitaessa on otettava huomioon seuraavat seikat: aikainen kevät olisi edellyttänyt vieläkin aikaisempia laskentoja. Heinäsorsat hautoivat huhtikuun lopussa täyttä päätä ja koiraat olivat parveutumassa. Vesikasvillisuus on lisääntynyt järvellä niin paljon, että vesilintujen laskenta on hyvin vaikeaa. Lokit taas pesivät poikkeuksellisen myöhään. Iso-Kaskisen ja Potkion väliseltä laajalta ruovikkoalueelta jäi varmasti löytymättä kymmeniä lintupareja.

Parhaiten tulivat lasketuiksi kahlaajat ja varpuslinnut - ehkä joitakin myöhään saapuvia lajeja lukuunottamatta. Niiden osalta olisi ollut tarpeen laskenta vielä kesäkuun puolivälissä.

Koko linnuston esiintymiskartat ovat lajeittain erillisinä liitteinä. Esitetyt parimäärät ovat ehdottomia minimilukuja.

Pesimälinnusto

Otajärven pesivä lintulajisto on 80-luvun aikana muuttunut. Kadonneita lajeja ovat silkkiuikku, mustakurkku-uikku, jouhisorsa ja töyhtöhyppä. Uusi laji on isokoskelo (Taulukko 2.). Uikkujen katoamisen syy on tuntematon: sinällään on harvinaista, jos kaikki yleiset uikkulajimme pesivät samalla järvellä. Muut muutokset ovat vähäisempiä ja voivat johtua normaaleista kannanvaihteluista.

Etelä-Suomen lintuvesissä pesii 17 vesilintulajia; myös nokikana on laskettu vesilintuihin. Erilaiset biotooppivaatimukset aiheuttavat kuitenkin sen, että kaikki lajit eivät voi pesiä samalla järvellä. Otajärven vesilintujen lajimäärä oli 1976 ja 1977 14 lajia. Nyt se on 12 lajia. Järven lajimäärä on edelleen muhinkin lintuvesiin verrattaessa suuri.

Taulukko 2. Otajärven vesi- ja rantalinnuston parimäärät vuosina 1976, 1977 ja 1990.

Laji	Parimäärät		
	1976	1977	1990
kuikka	1	1	1
silkkiuikku	15	21	-
härkälintu	20	24	44
mustakurkku-uikku	13	16	-
heinäsorsa	55	51	45
tavi	40	39	39
heinätavi	2	4	2
haapana	7	10	7
jouhisorsa	1	2	-
lapasorsa	5	5	5
tukkasotka	20	30	25
punasotka	47	52	44
telkkä	45	56	46
isokoskelo	-	-	1
ruskosuohaukka	3-5	5	4
kurki	4	4	7
luhtakana	15	11	13
nokikana	145	143	101
töyhtöhyppä	-	2	-
taivaanvuohi	35	37	19
isokuovi	-	1	1
metsäviklo	1	2	8
liro	10	11	9
rantasipi	16	21	17
punajalkaviklo	6	4	3
kalalokki	1	1	1
pikkulokki	14	14	10
naurulokki	320	320	7
kalatlira	7	7	7
pensastasku	22	16	9
satakieli	6	5	3
rytikerttunen	10	17	23
ruokokerttunen	76	97	175
västäräkki	25	38	43
keltavästäräkki	47	40	14
pikkulepinkäinen	7	4	4
punavarpunen	28	25	13
pajusirkku	110	134	118
yhteensä	1179	1270	868

Linnuston parimäärä on 868 paria. Se on laskenut 13 vuodessa peräti 400 lintuparia. Suurin syy on koillisosan naurulokkikolonian katoaminen. Vielä vuonna 1977 järvellä pesi 320 paria naurulokkeja: tänä vuonna enää 7 paria. Katoamisen syy ei ole täysin yksiselitteinen. Naurulokkikolonian katoaminen heijastuu myös vesilintujen parimääriin, sillä iso lintuyhdyskunta luo aina turvaa ja vetää puoleensa esim. uikkuja.

Toinen huomattava muutos on ruokokerttusten parimäärän kaksinkertaistuminen: se on osoitus ruovikkojen runsastumisesta. Kolmantena voi mainita nokikanojen määrän putoamisen lähes kolmanneksella. 80-luvun kovat talvet harvensivat lajin kantoja ja muutos johtuu mm. siitä.

Kolmas merkittävä muutos koskee uikkuja. Härkälintujen parimäärä on kaksinkertaistunut 70-luvulta: vastaavasti silkki- ja mustakurkku-uikut ovat kokonaan kadonneet. Vuonna 1977 järvellä pesi 61 uikkuparia. Nyt on peikästään härkälintuja 44 paria: härkälintuja on tullut saman verran lisää kuin silkiuikkupareja on kadonnut. Muutoksen syy on tuntematon. Härkälintua ja mustakurkku-uikkua on pidetty kilpaillevina lajeina. Ovatko myös silkiuikku ja härkälintu samanlainen lajipari?

Karja laidunsi vielä vuonna 1977 osassa koillisosan rantaniittyjä. Niityt pysyivät avoimina. Nyt ne ovat umpeutuneet. Niinpä taivaanvuohien, punajalkaviklojen ja keltävästäräkkien kannat ovat romahtaneet. Kurki taas on hyötynyt kehityksestä: parimäärät ovat melkein kaksinkertaistuneet.

Vesilintuparimäärien muutokset ovat melko vähäisiä ja ne saattavat selittyä myös lintukantojen luonnollisella vaihtelulla tai inventointiolosuhteiden muutoksilla. Joka tapauksessa linnusto pitää edelleen Otajärven kansainvälisesti arvokkaana lintuvetenä

Taulukko 3. Kuikkien, uikkujen, puolisukeltajasorsien, kokosukeltajasorsien ja nokikanan parimäärät Otajärvellä vuosina 1976, 1977 ja 1990.

	1976	1977	1990
kuikat ja uikut	49	62	45
puolisukeltajat	110	111	98
kokosukeltajat	112	138	116
nokikana	145	143	101
yhteensä	416	454	360

Jos Otajärven kunnostusta ei saada tällä vuosikymmenellä suoritettua, on ilmeistä, että linnusto muuttuu nyt havaittuun suuntaan jatkossakin. Umpeenkasvusta hyötyvä lajisto kasvaa ja siltä kärsivä häviää järveltä. Vesilinnusto kuuluu etenkin järven koillisosassa jälkimmäiseen joukkoon.

Satunnaishavainnot

Silkkiluikku	ainut havainto: 28.4. 1 + 1 yksilöä eteläosassa
Mustakurkku-uikku	30.4. 1 pari koillisosassa, 5.5. 1 levoton pari liikkui keskiosassa
Harmaahaikara	5.5. 1 yksilö ja 27.7. 1 yksilö
Kaulushaikara	28.4. - 19.5. äännelevä koiras
Lapasotka	5.5. 1 pari kierteli järvellä
Kanadanhanhi	2 yksilöä keväällä
Kyhmyjoutsen	5.5. yllentävä esilaikainen, 19.5. 2 yksilöä uimassa eteläosassa
Maakotka	esilaikainen saalistamassa muutaman kerran kevään ja kesän aikana
Kalasaaski	8.4., 2.6. ja 17.6. 1 yksilö saalistamassa
Ampuhaukka	1 naaras lensi yli koillisosan
Luhtahuitti	30.4. ja 5.5. 1 äännelevä Kodisjoen suulla
Jänkäkurppa	30.4. 1 äännelevä
Isokihu	2.6. 2 kiertelevä
Räyskä	2.6. ja 18.6. 1 yksilö keskiosassa

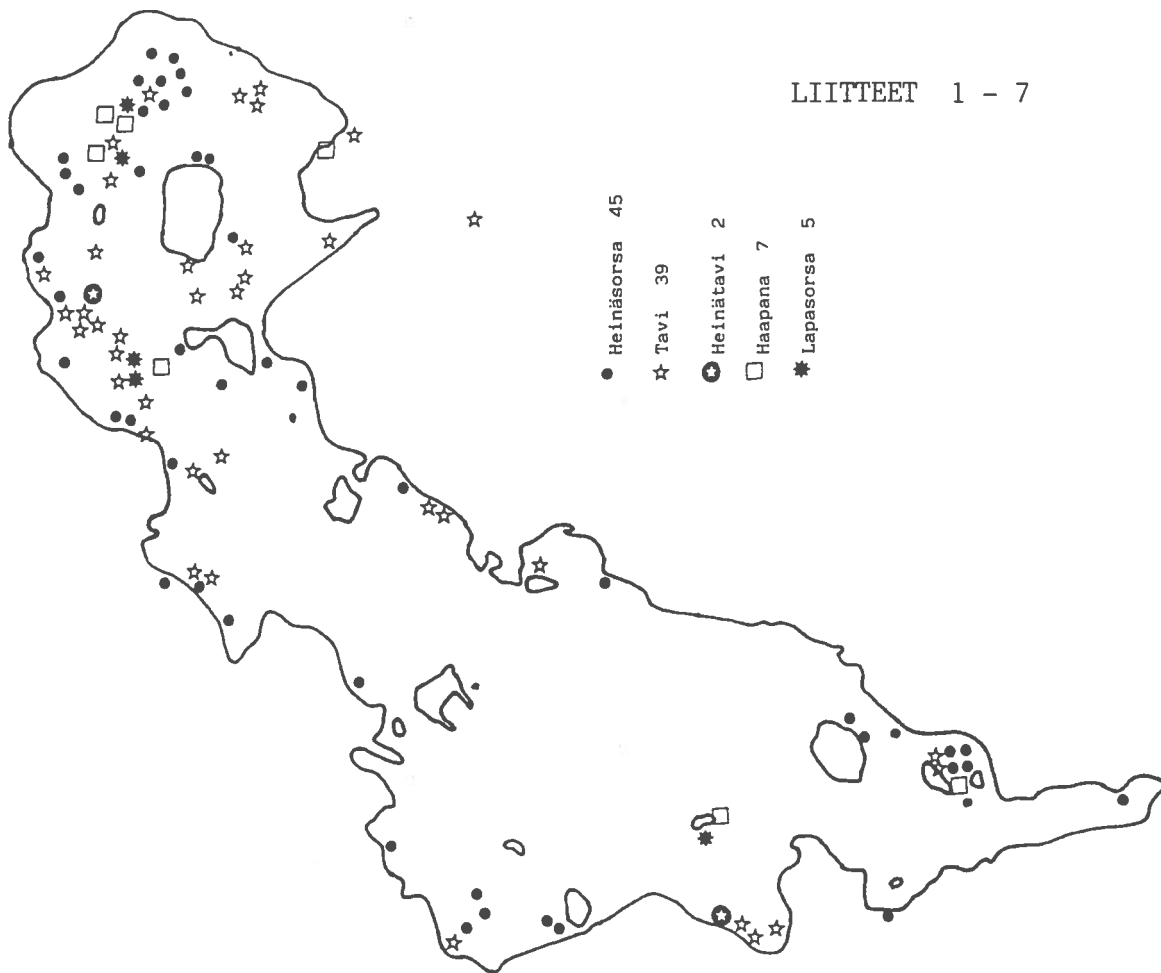
Kirjallisuus

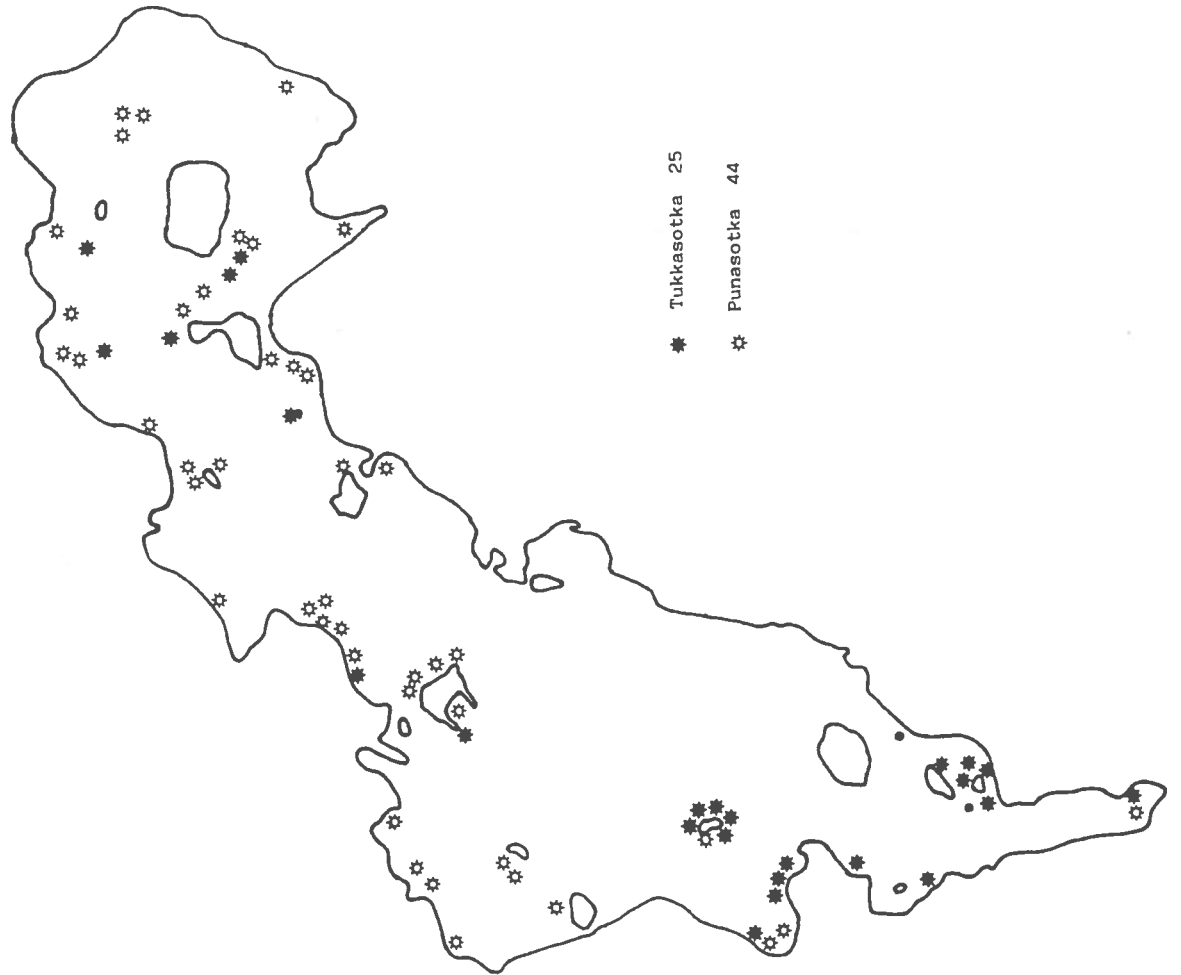
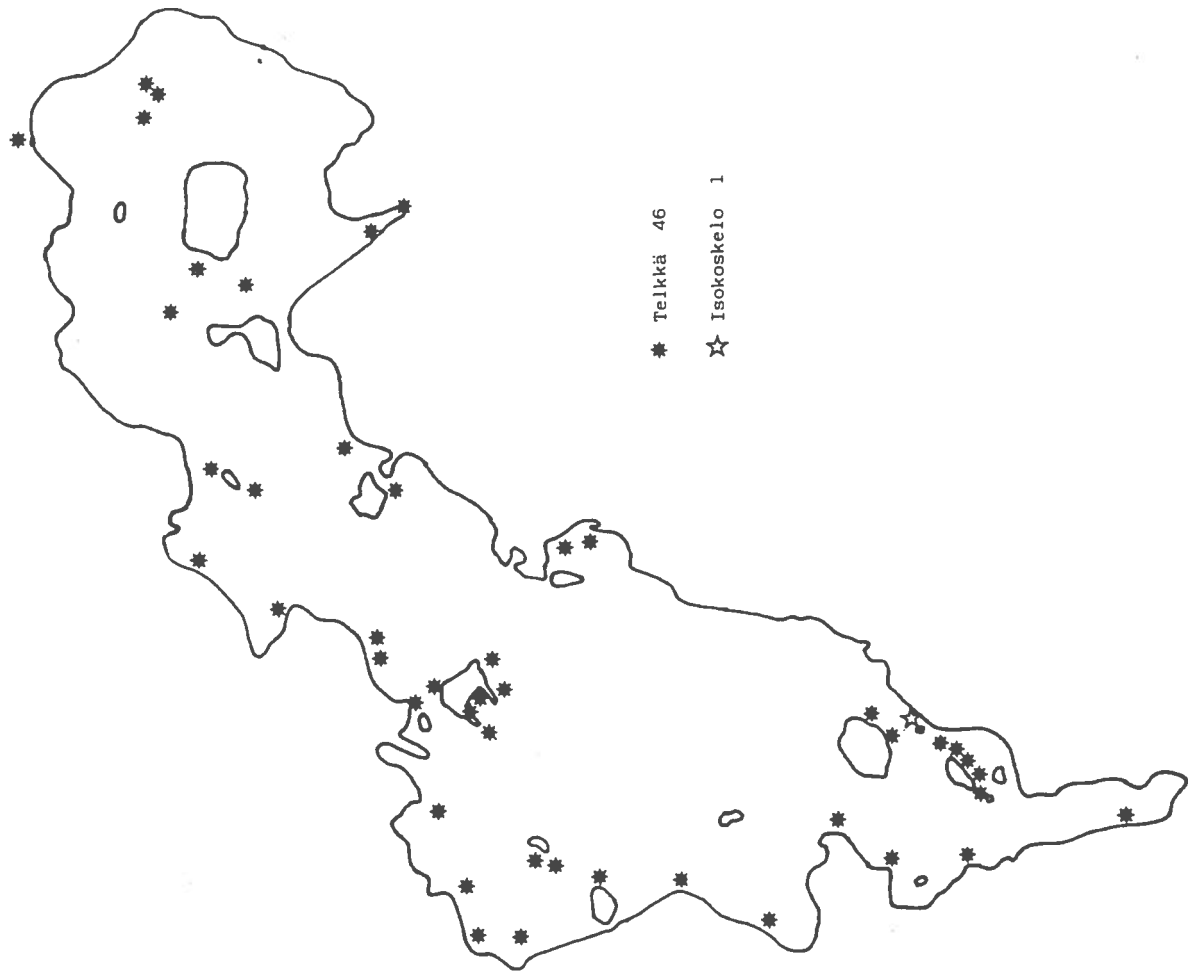
LINKOLA, P., 1959: Zur Methodik der Quantitativen Vogelforschung in den Binnengewässern. *Ornis Fennica* 36: 66 - 78.

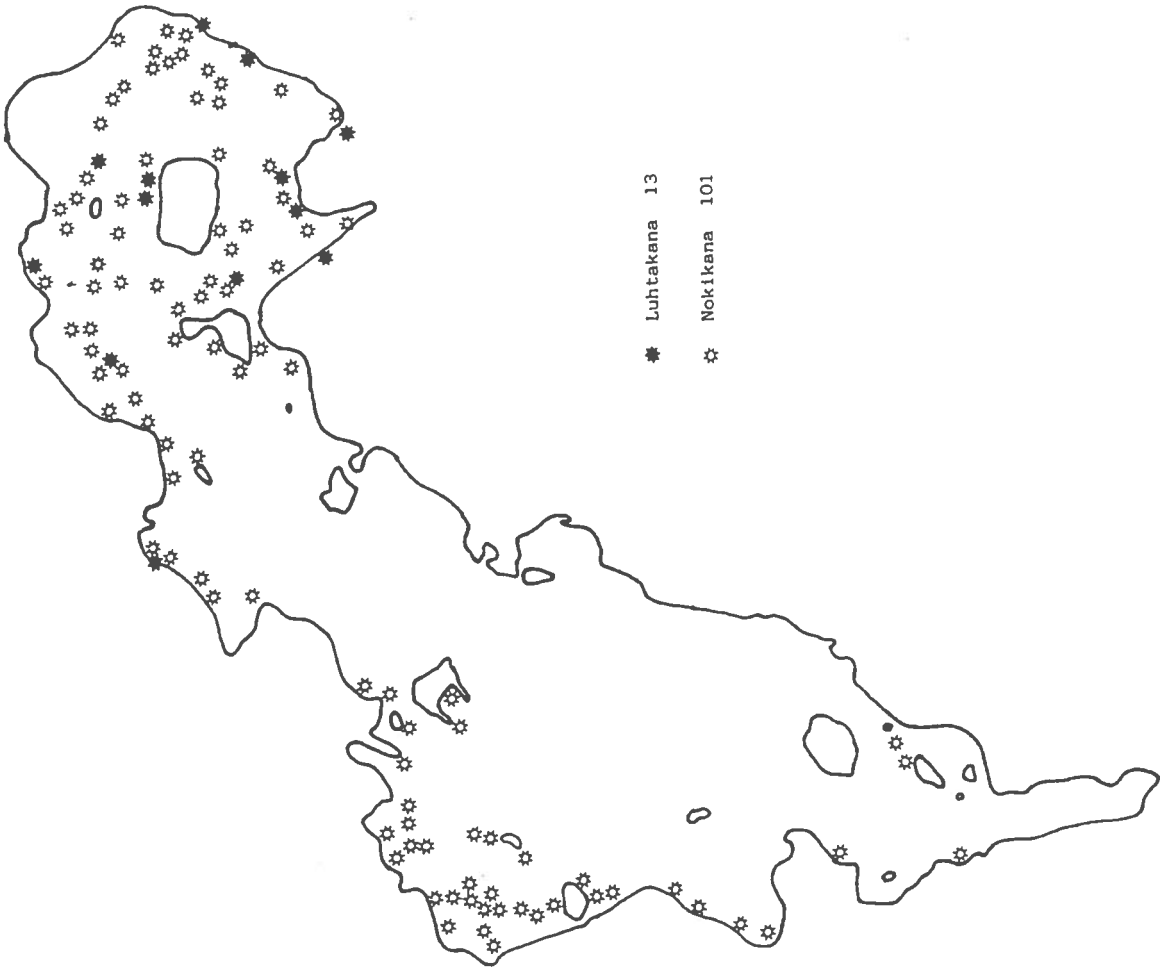
RAUTANEN, H., SUORANTA, A., ISOTALO, I., LAINE, U. JA LEHIKAINEN, E., 1979: Otajärven luonto ja merkitys, Varsinais-Suomen luonnonsuojeluyhdistys ry.

SIIRA, J., 1959: Anas-lajien pesivän kannan arvioinnista. - *Ornis Fennica* 36: 98 - 107.

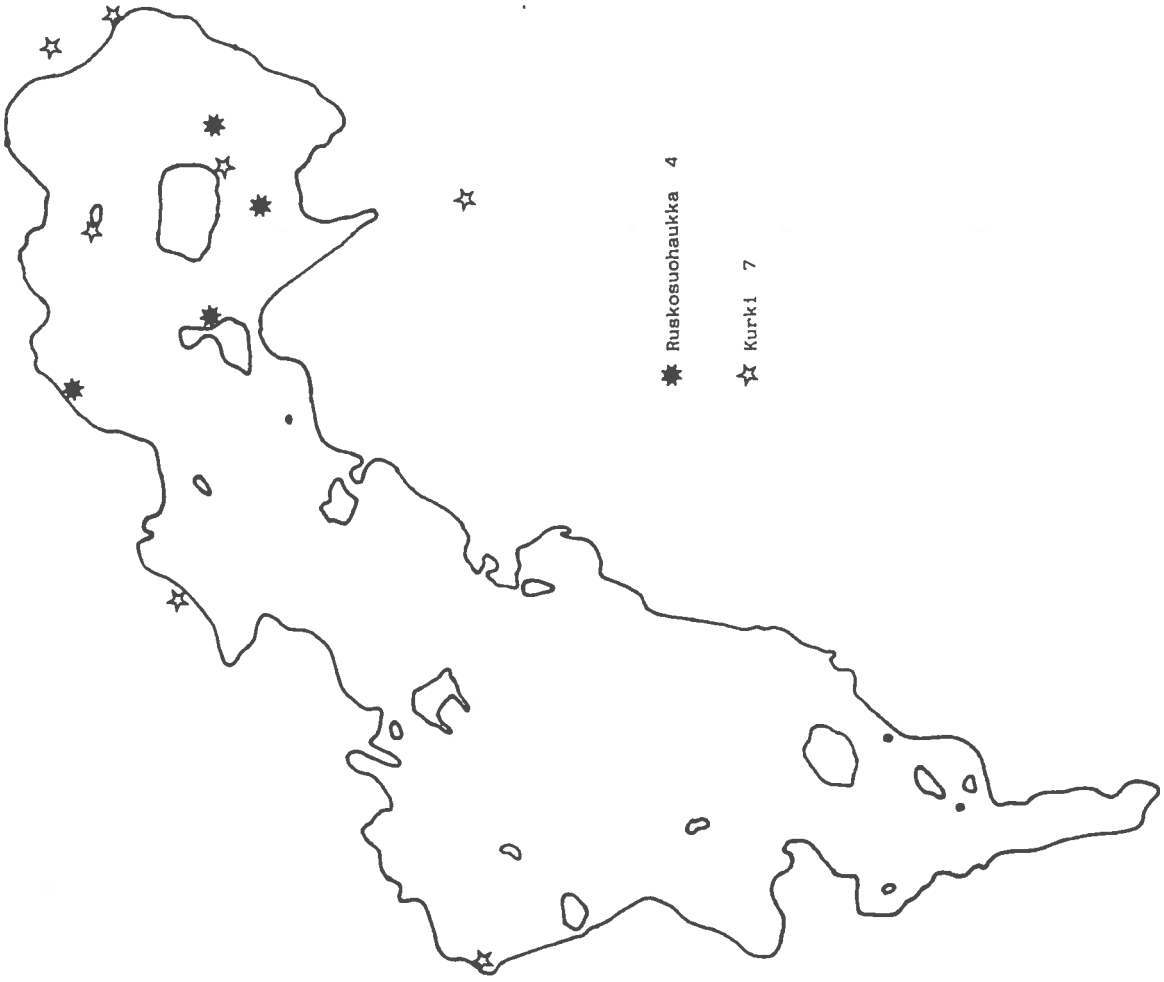
WAARAMÄKI, T., 1932: Otajärvi. Maantieteellinen katsaus. - Käsikirjoitus, 24 ss., Turun yliopiston geotieteiden laitos.

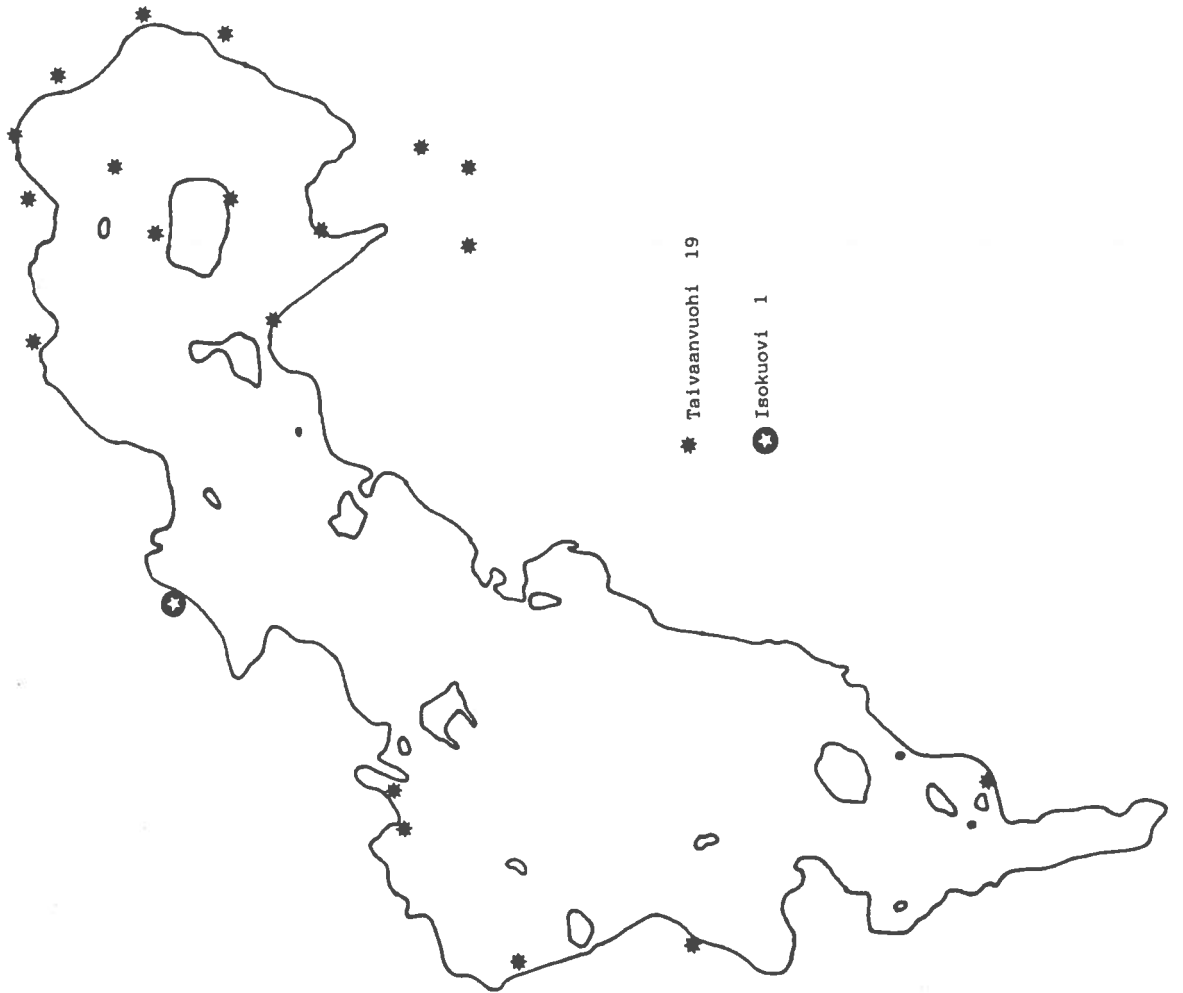
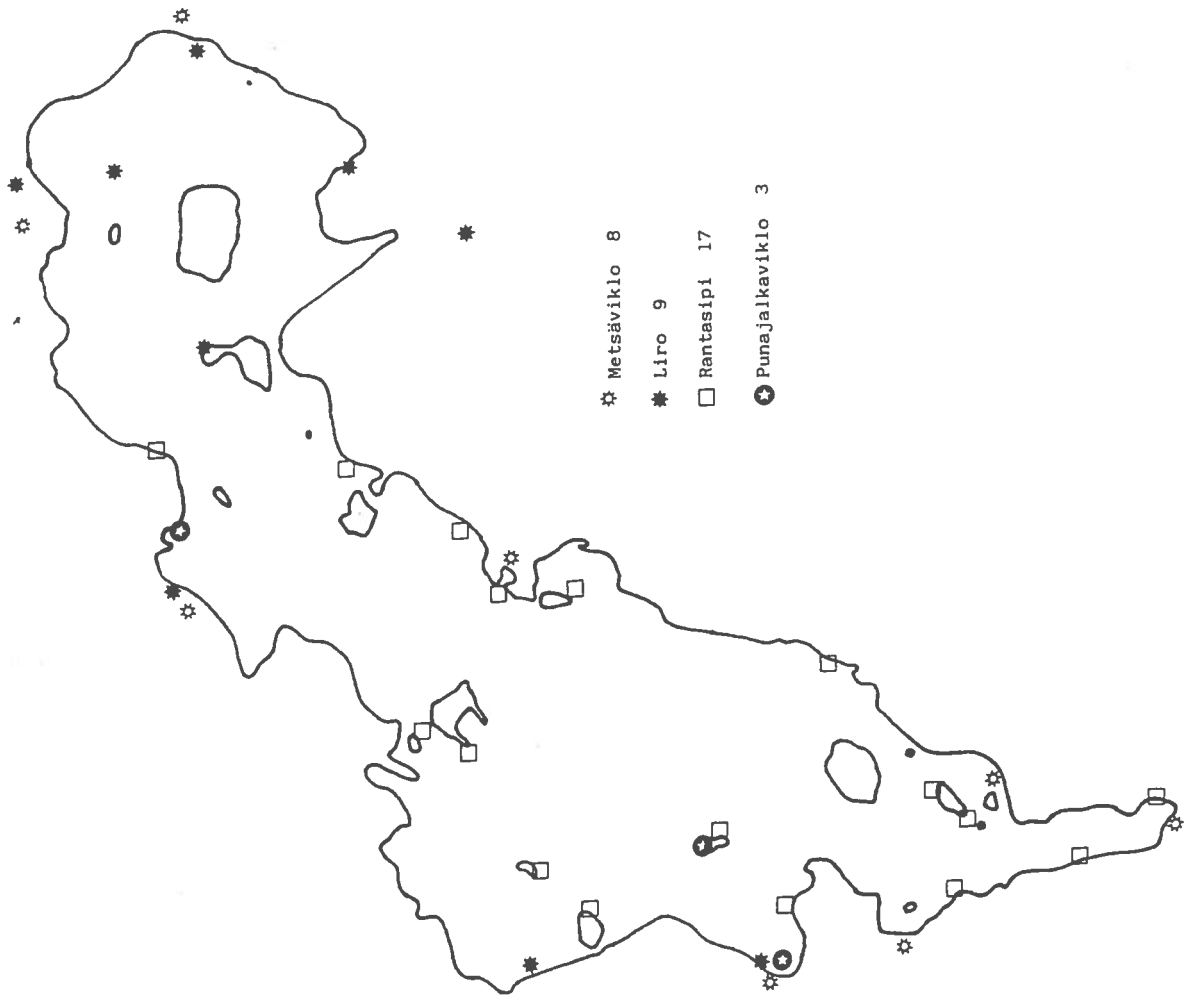

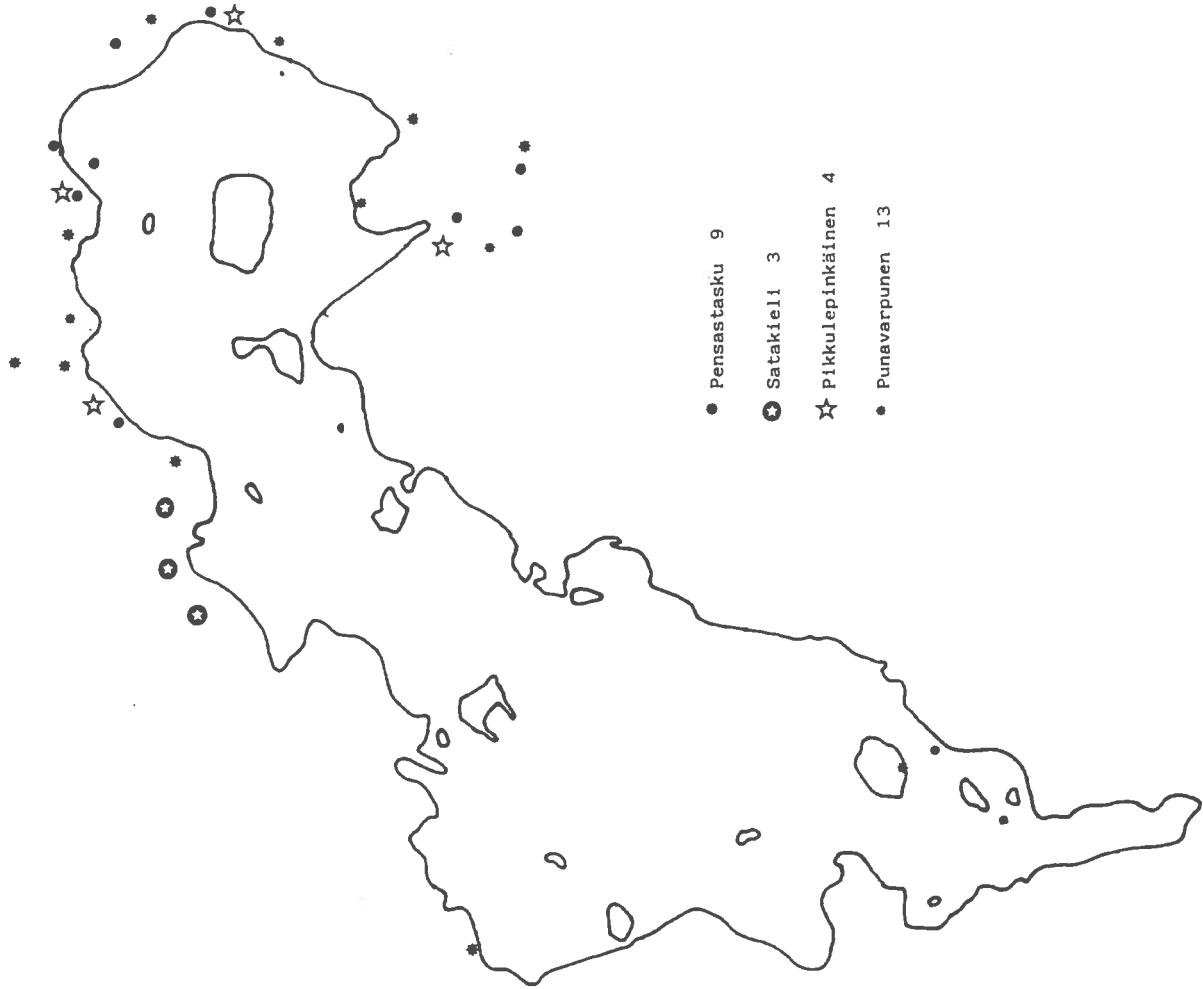

★ Luhtakana 13
☆ Nokikana 101

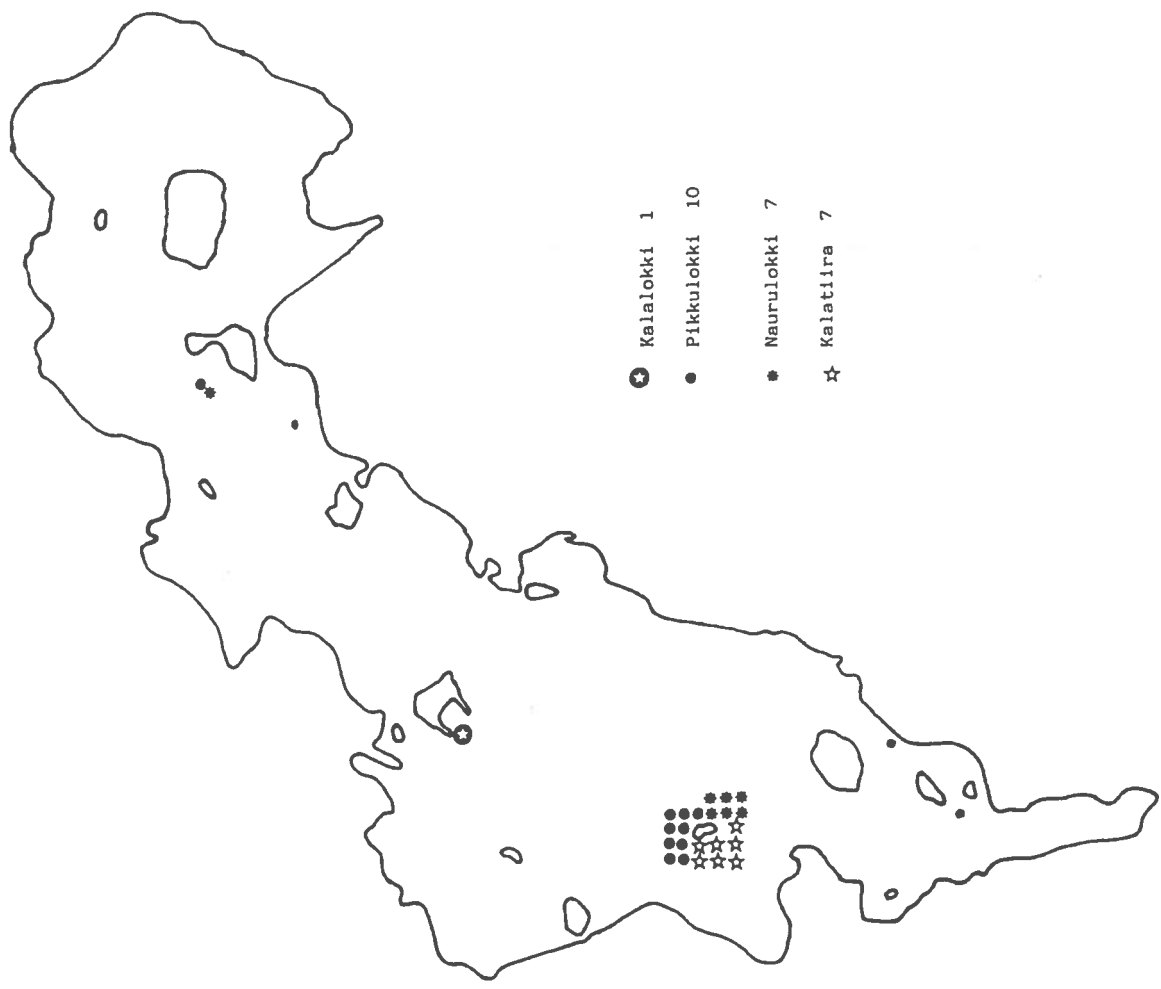

★ Ruskosuuhaukka 4
☆ Kurki 7

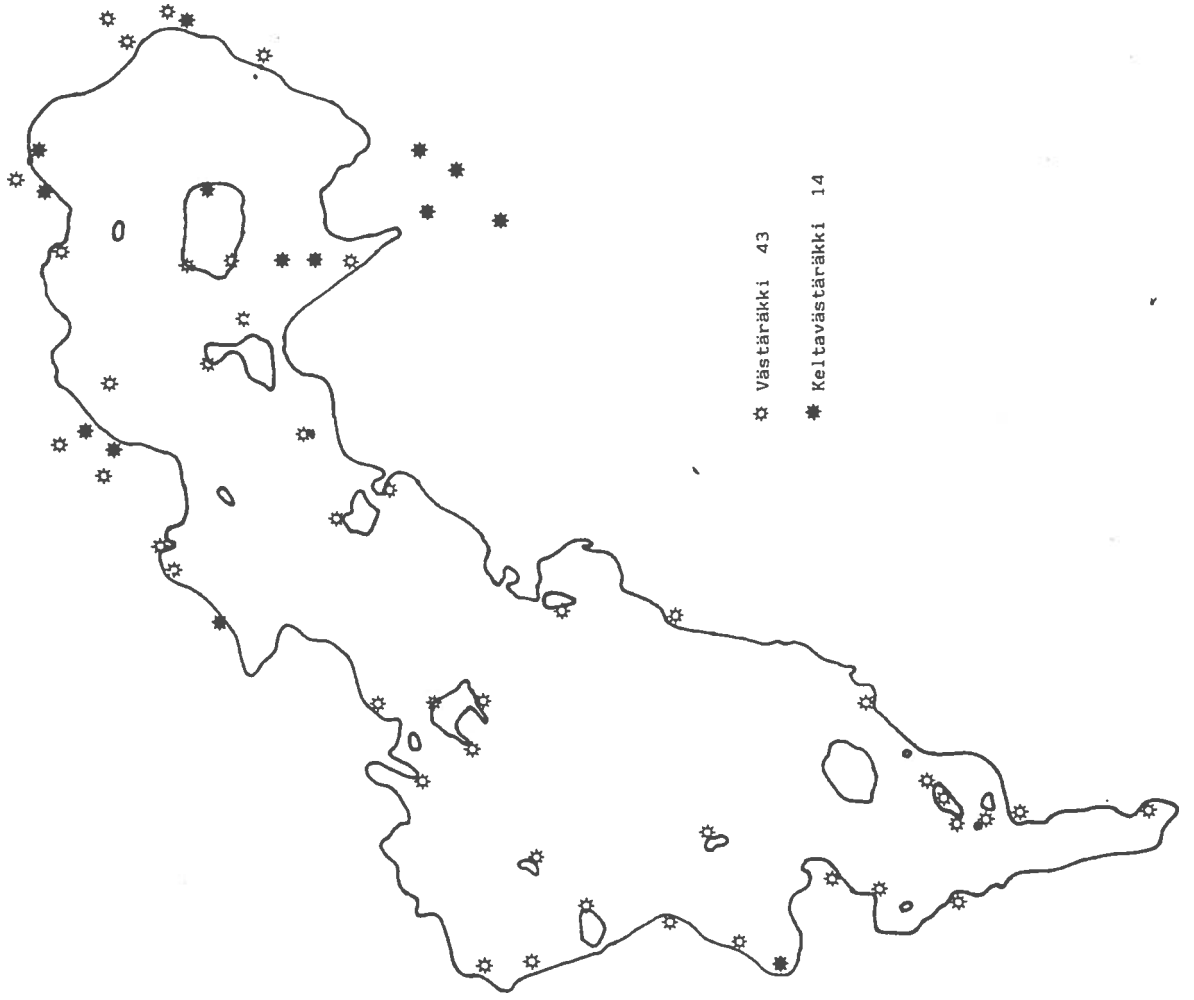

- Pensastasku 9
- ⊕ Satakieli 3
- ☆ Pikkulepinkäinen 4
- Punavarpuinen 13

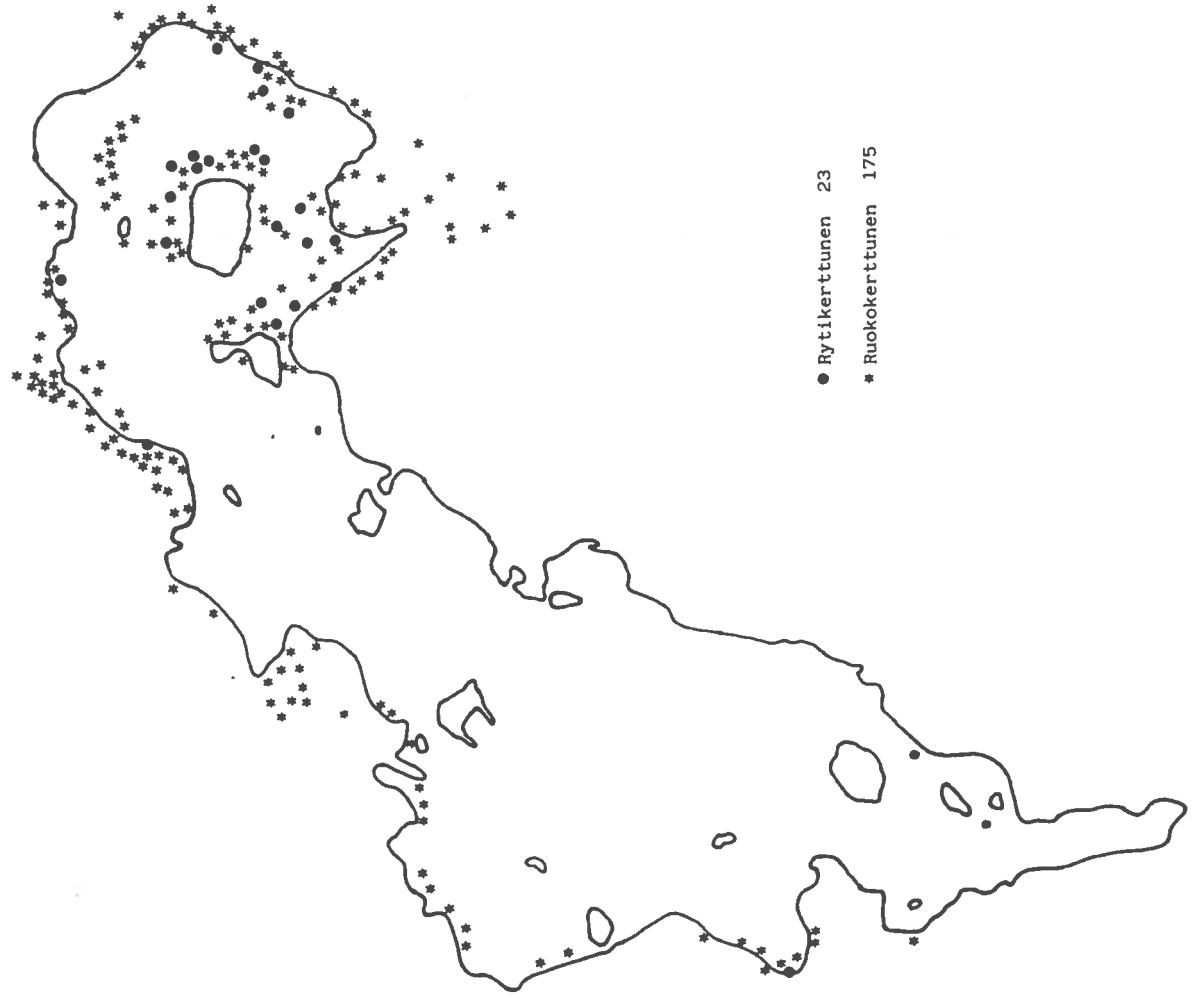

- ☆ Kalalokki 1
- Pikkulokki 10
- ⊕ Naurulokki 7
- ☆ Kalatira 7

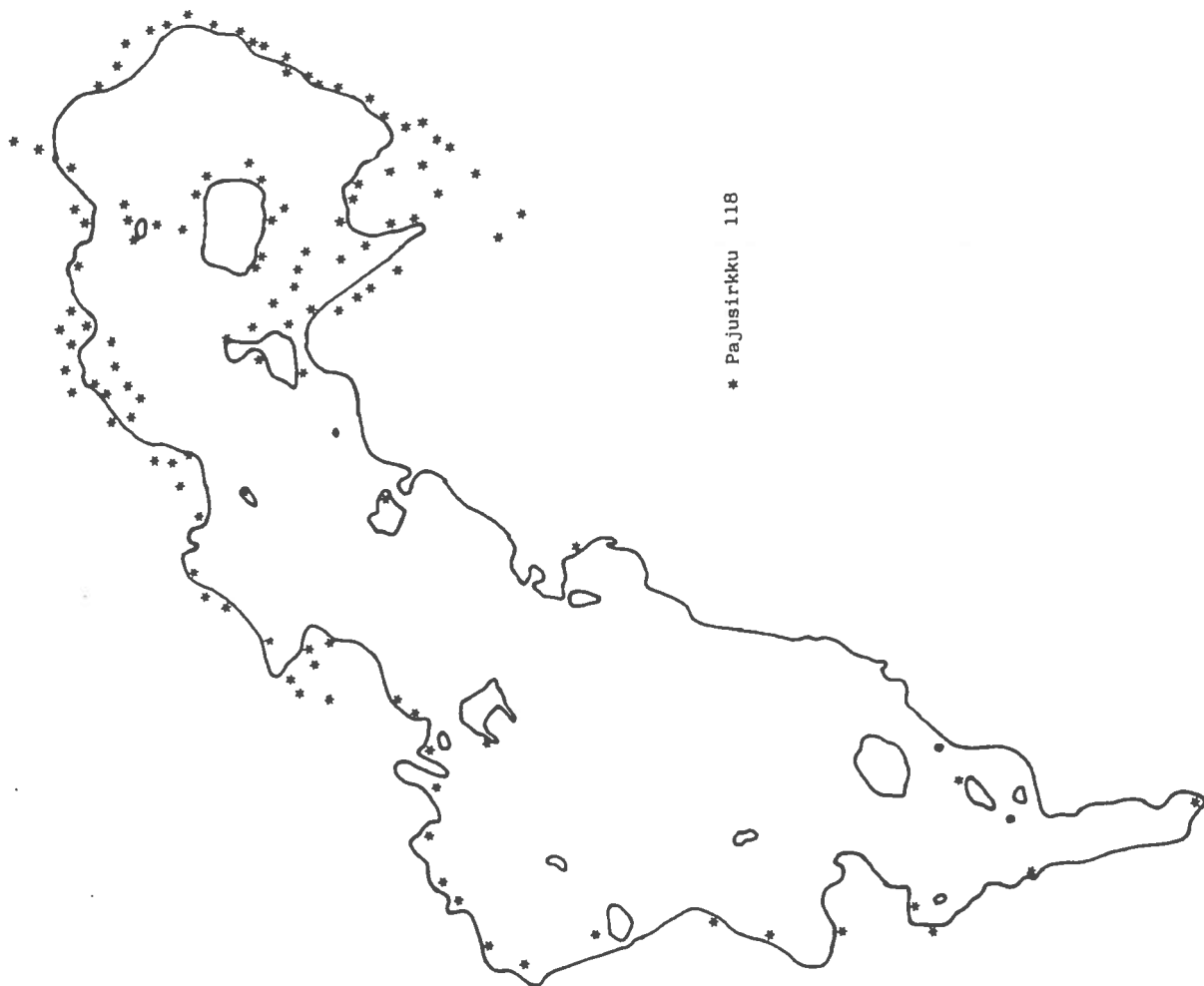
☼ Västäräkki 43

★ Keltävästäräkki 14

● Rytikerттunen 23

★ Ruokokertтunen 175

* Pajusirkku 118